UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 11 03 14 013 4

DR 571 G619

Goltz, Colmar
Devlet-i 'Aliyenin za'f ve kuvveti

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

3145

11/89

فون درغولچ پاشا

Goltz, Colmar, Freiherr von der

دولت عليه نك ضعف وقوتي

Devlet-i ʿAlīyeniñ żaʿf ve ḳuvveti

مترجمی

زعیم زاده حسن فهمی

LIBRAIRIE NOUSRET
NASROULLAH BÉHAI
Constantinople, Bayezid, Rue Hakkâklar No 51

مطبعة الفتوح بمصر

DR
571
G619

LIBRARY
SEP 17 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

مملکتمزه پك بیوك خدمت ایتمش اولان فون درغولچ
پاشا یونان محاربه‌سی متعاقب ، برلینده انتشار ایدن « دویچه
روندشاو » مجموعهٔ شهریه سنده (۱۸۹۷ تشرین اول نسخه
سی) « دولت عایه نك ضعف وقوتی » عنوانی آلتنده
اوزون بر مقاله نشر ایدرك ایراد ایتدیکی افکار صائبه و مطالعات
عمیقه ایله عمومك نظر دقتنی جلب ایتمشدی . مقالهٔ مذکوره
یی اوجله لسانمزه نقل ایتمش وآنجق بوندن اوچ سنه اول ،
بوراده هفته ده بر چیقارکن تعطیل ایدیان « ترك » ده تفرقه
صورتنده نشر ایتمکه موفق اولمشدم . دورحاضر حریتدن

بالاستفاده آیریجه رساله شکلنده طبع ایتدیره رك بوتون عثمانلیلرك
نظرگاه وقوفنه عرض ایتمکی مناسب کوردم . محترم جنرالك
خیرخواهانه وعلو جنابنه برحجت بالغه تشکیل ایدن شومقاله
یی اوقورکن حقنـده درین برحس شکران طویمه مق قابل
دکلدر . پك درین دوشونن بوذات بزی ده دوشونمکه دعوت
ایدییور . اوحالده بز ده ایی دوشونه لم !

— تشرین ثانی ١٣٢٤ — مصر القاهره

زعیم زاده حسن فهمی

﴿ دولت عليه نك ضعف وقوتی ﴾

ممالك عثمانيه ده ترقيات جديه نك مستحيل اولديغنه واسلامك دشمن تعلم وتنور بولونديغنه دائر اطرافه يايلان افكارك نه مرتبه سطحی اولديغنی خريستيان عالمنده شرقی بوكون الك ابی طانيا نلردن وامبه ری برصره آثار مرغوبه سنده اثبات ايتدی . كنديسنك ملاحظاتی قرق سنه لك ، بتمكی ايسه اون درت سنه لك بردوری احتوا ايديور . محافل مختلفه نك حيات خانكی واجتماعيسنه نفوذ ايتمكه او موفق اولديغی حالده بن بر مقتضای مسلك طيش يوزينی كوروب منحصراً مسلكمه اشلر له الفتده بولوندم . اما اون ايكی سنه دن فضله برمدت فعاليت اثنا سنده كوزيمك اوكندن كچن علائمی دريش ملاحظه ايدنجه بن ده عين نتايجه دسترس اوليورم . ترك قومنك طبقات بالاسنده ، ازجمله كنجلری ميانتده تكمل ايله صورت خالصانه ده مدنيت غربيه يه التحاق ايتمك وتنور واستفاضه ده بولونمق شوق و غيرتی حكمران ايدی . غربه امثالا مادی ومعنوی تكامل جدال عوالمشمولنه اشتراك ايتمك آرزوی آتشينی كنديلريله مناسباتم اولان كنجلرك همان هپسنه نفخ روح ايديوردی . نظارت مشتركه مه توديع ايديلن مكاتب عسكريه نك (١)

---

(١) ١٨٨٣ سنه سنده خدمت دولت عليه يه داخل اولديغم زمان تدريسات عسكريه ناظر عموميلكنه تعيين اولنمشدم .

کوردیکی رغبت شدیده صرف خارجی بر نشانه اولمق اوزره تلقی ایدیله بیلیر. ١٨٨٥ ــ ٩٥ سنه‌لرنده موٴسسات مذکوره شاکردانی عددینك ٤ بیکدن ١٤ بیکه بالغ اولمسی حصوله کلان ترقیات زمینك خیلی واسع اولدیغنی کوستریر. هر نه قدر وطن وملت سوزلری بالاّنك هدف کین و ظامی اولمقده ایدیسه ده ینه اویانمش اولان حب وطنك خصوص مذکوره ده دخل کلیسی واردی. پك زیاده دال بوداق صالان بو انتباهك صوك سبلرینی کشف ایتمك انتباه مارالیانك موجودیتنی تصدیقدن دها کوچدر.. اول باول شاعر کمال بك کبی پیشوایان فکرتك بونده حصهٔ اشتراکلری واردی. صوکره ده روسیه محاربه سنك ختام فلاکت انجامی کوکللری پك عمیق صورتده زده لمشدی. دشمنك استامبول قاپیلرنده ظهوری کوزی کورنلرك کافه سنه حاکمیت عثمانیه نك اضمحلال تامی تهلکه سنی یاقیندن کوستر مشدی. ایشته بو اخطار، دولتك خلاصی ایچون نه لازمسه یاپیلسین آرزولرینی تولید ایتدی. عین فکر کنج، اختیار ضابطان ایله کورو شدیکمده « بزم برکره دها مقاومت ایده بیله جکمزی ظن ایدرمیسکز؟ » دیه بکا توجیه ایتدکلری پرخوف سوٴالدن تظاهر ایدیوردی. « یرمی میلیوندن

فضله حد ذاتنده بر اولان بر قومك بويوك ماتاری ربقهٔ حاكميتنه كچيره جك قوتی حائز اولمسه بيله مللمذكورهنك اك قوی الشكيمه سنه كندی طوپراغنده ينه غالبانه مقاومت ايتمك ايچون كافی درجهده قوتلی اولديغی » يولنده وير ديكم جواب پك چوق دفعه بد بينانه تلقی ايدلمكله برابر ممنونيتله ديكله نيلير ايدی . « بوكونكی افندی وپاشالرك بر چوغی حميت عثمانيه دن وايه داردرلر . وطنلرينك معروض اولديغی خطری بيليورلر . اثنای مصاحبتمدهاولكی مسكنت واويوشوقلق يرينه جاندن، كوكلدن حريت وزمانه موافق بر طرز حكومته نائليت آرزولری قائم اولديغنه قناعت قابيه حاصل ايتدم » . وامبه رينك بو سوزلرينی بنمسنه يه جكم . هيچ شبهه يوقدركه شو صوك اون سنه دولتك داخلاً تقويه سنه وخارجاً شان و اعتبارينك اعاده وتشييدينه — بلكه ده بو آنه قدر امثالی كورولمه مش صورتده — موافق بر دور تشكيل ايتمشدر .

هنوز ختام بولان تسالیا محاربه سی بوندن بر نبذه در . بوراده ميدانه چيقان قوت علی الاكثر يكی اوله رق كوستر يلمك ايسته نيليور سه ده مقارن صحت دكلدر . بالجملهمافوق آمرلر اسكی زمان واسكی مكتب محصولی ايدی . انتظارك

خلافنه اوله رق پك جوق شيئك اسكيسندن دهاايي چيقمسي، اساساً بر مقدار كنجك ال برلكيله ايشه قاريشملرى نتيجه سيدركه محاربه نك دوام ايتديكى مدتجه بونك تأثيرى كورولمشدر .

يونانستان اعلان حرب ايتمكسزين اراضیٔ عثمانيه يى . كريدى استيلا ايله دولت هر مرسيده يي جانه كار ايدر بر صورتده صاراقه يه آلنجه — كه بو حقوق عموميه نقطهٔ نظرندن جاى تفكر در — حكومتك تكليفنه بوتون خلقك صورت اجابتى برآز انتباه ملى يه دلالت ايدر . صوك سنه لرده ير لرندن يورد لرندن چوق دفعه جدا ايديلوب ايشلرندن محروم براقيلان بو مدافعين ، بلا جبر وتضييق يكيدن خليفه نك امرينه اطاعت ايتديلر . اهالينك هر طبقه سى ، اردونك تجهيزينه ، نفراتك اطعامنه ، ياره ليلرك مداواتنه ياردیم ايتديكى كبي باب سر عسكرى ده مصارفات سفر بريى قسماً خصوصى صنديقلردن تسويه ايده بيلدى . بو خصوصى صنديقلرى پادشاه ضبط ايتديرنجه هيچ بر طرفدن سس چيقاريلمه مشدى ضابطان و نفرات معاشسز ، عائله لرينه مدار استناد اوله جق برشى براقه دن حربه كيتديلر . لكن دولتك بولونديغى حال قارشيسنده هركس بونى طبيعى بوله رق كيمسه صيزلانمه

دی. اخیراً ایلك بر سلاح تجربه سی یاپمق اقتضا ایدنجه اهالینك هر طبقه سی فدا ایده بیله جك نه وارسه ایتدی. بوبابده شایان ذکر بر مقاومت و مخالفت کیمسه نك مسموعی اوله دی.

بوخصوص ایله تعاقب ایدن خدمات جنکاورانه احتمال که بر زمان موقت ایچون « خسته آدم » تعبیرینی حکمدن اسقاط ایله اوروپا غزته جیلرینك واهمه سی قانا دلرینی قیرپار. بوناراخیراً حکومت عثمانیه نك تقسیمی پلانلریله اوغراشوب افریقایه هیأت سفریهٔ عسکریه نك کوندرلمسی کبی ممکناتدن ایمشجه سنه بالخاصه آلمانیایه بول کیسه دن اناطولینك برقسمنی اشغال ایتمکی توصیه اید یبورلردی.

فقط اولکه ده کوزه چارپان سوء احوالی، خارجی تردد وضعف، داخلی اویوشوقلق علائنی کوره رك ینه مؤاخذه اویانه جق وترکیه نك یاشامغه قابلیتنی، بقاسی امکانی ظاهراً ردی ناقابل بر طاقم ادله یه استناداً یکیدن نفی ایده جکدر.

چوق دفعه تکرر ایده جك اولان بوتباین احکام معلم وامبه رینك تعریض ایتدیکی، ملت ایله حکومت حاضره سی بیننده کی فرقی آکلا مقدن عاجزاولان «سطحی.اساس.مسئله دن بی خبر مؤاخذ لردن» صادر اولیور.

معلم وامبه رینك اثبات ایتدیكی وجهله اكیلمز بوكولمز بر مطلقیت ، كیف واستبداد وتجددات جدیه وخیریه یه قارشی عداوات آثاری — كه فرصت دوشدكجه آوروپاده بحق تزییف ایدیلوب لایق اولدیغی حدتی جلب ایتمشدی — بزده اولدیغی كبی ترك عالم عرفانده ده عین صورتله دوچار تقبیحات اولیور . « آلمان وفرانسز مطبوعاتنك پادشاهك لهنده اولان بیاناتی سرایك خوشنه كیدر ، عثمانلی ملتنك دكل . نجیب ، مستعد ، لكن بدبخت اولان بوملتك ایلكنی ایسته ین ملت ایله بوكوندكی حاكمی بر برندن ایبجه آییرملی در » . ایشته توجه مستشرق افكارینی بوصورتله طوپلایور . افكار مذكوره بنمكندن دها ایی اولدقدن باشقه هركسه دها زیاده بیطرفانه كورونه جكدر . چونكه جست وجوی حقیقتده عالم مشارالیهی اضلال ایده جك هیچ بر سبب ظاهری یوقدر .

شمدی پادشاهك بویوك وپاك بر حب وطن ایله مشحون اولوب موفقیتله یكیدن اودرجه یاردیم ایدن حركته ناصل مقابله ایتدیكنی كوز اوكنه كتیره لم . غزته لر بر چوق توقیفاتدن ، خصوصی محاكمك تشكلاندن ، مظنونلرك نفیندن یاخود غائب اولوشندن بحث ایدیورلر . بونده براز مبالغه

بولونسه بیله نه خصوصی مکتوبلر صحتنی کافی درجه ده تصدیق ایدییور . بوتون بونلر خارجاً آزیجق بر سبب کشف ایدیلمه‌دن وقوع بولیور . دها هیچ بر سوء قصد ، هیچ بر عصیان کوروله دی . شوکتما به ، وارادا ته کیمسه قارشی قویه دی ویاخود حدتنی موجب اوله‌جق برشی یاپمه دی . اساس مسئله سوزم اوکا « کنج ترك انتریقه »لرندن عبارت که حدسز حسابسز خفیه لروژورنالجیلغی صنعت اتخاذ ایدنلر ایچون بر مأکل اولدی . میدانده اولان فعلیات دکل ، بلکه تمنیات ، آمال ، خیال ، دها فناسی حکومت علیهنده بر جسارت محترزانه ایله سرد ایدیلان مؤاخذاتدر . حربك تلاشلی کونلرنده مباحثاتك دها سربستانه یول آلمسی طبیعیدر . بویوزدن او زمانکی جاسوسلق وراپورجیلق ثمراتی آرتق شبانی تعذیب ایدنلر طرفندن اقتطاف ایدیلیور .

بالخاصه پایتخت اهالیسنه ایدیلن نظارت ، وصایت ، دقت بر « فوشه » یه شان ویره‌جك بر اثر استادانه در . دهابو بر چوق ییل اول اوقدرشدتلی ایدی که ترك امراسندن برینك : « عاله تکمیل بر مات اسرا تماشای عجیبنی کوستر ییورز » یولنده‌کی افاداته مدار تصدیق اولیوردی .

وقوعات پك سطحی اوله‌یان بر مشاهدك انظار ینه

حکومت حاضره نك احکام ودساتیر مرعیه سی ایله ترك عالم عرفانی یننده کی اوچورومی عرض وافشا ایدییوردی . وقوعات مذکوره حال حاضر رسمی یه نظراً ماتك قیمت باطنیه سی ایله تنوره قابلیتی ویاخود عدم قابلیتی حقنده ویریله جك حکمك چوروك اوله جغنی اثبات ایدییور . اولا مملکتده کی بطن حاضرك آمال نجیبه وعلویه سنی اونوتدیره رق ارتداده وبتکرار معنوی اویوشوقاق ایله حکومته بلا مقاومت انقیاده سوق ایدیلوب ایدیله مه یه جکی تقرر ایدنجه یه قدر ایشك صوکی بکلمه نیامك وحکم تأخیر ایدلمك لازمدر .

— ١ —

بر ماتك قیمت باطنیه سنی حقیله تحلیل ایدرك بووجهله استقبالده کی تکامل عرفان پایه لرندن هانکیسنی احراز ایده جکنی استنباط واستدلال ایتمك بر مدقق ایچون اك کوچ وظائفدندر . حادهٔ تدقیقدن کچیریله جك علائم او قدرچو قدرکه ایشك ایچندن چیقمق اصول وممارسه ایله قابل اولور . بنابرین بن بوجهته آز یاناشه رق متخصصینك حکمنه استناد ایتدم . بر امنیت کامله ایله دولت عثمانیه نك دوام وبقاسی وحتی خارجاً قوتامشه سی سوءالنه جواب ویره بیله جکمی والده قالان ویاخودالده

ایدیله جك اولان وسائط قدرت وشوكت حقنده اولد قجه تام بر فكرپیدا ایتدیره بیله جكمی ظن ایلرم . بوبابده قبل الوقوع برشیده سویله نیله مز . چونكه حیات مللده تصادفات بر رول اوینادیغی كبی اكثر شی دكلسه ده چوق شی رأس كارده بولو نان اشخاصك، بالخاصه كله جك پادشاهلرك النده در .

تصادفاتدن نه قصد اولوند یغنی ایضاح ایچون بر مثال ایراد ایده لم : بوغاز ایچی حالا قره دكزه قارشی آچیق بولو نیور [۱] ، حال بوكه چناق قلعه بوغازی تدابیر مؤثره سایه سنده مدافعه ایدیله بیلیر بر حاله وضع اولونمشدر . بونی استانبولده هركس بیلیور . بوغازلرك بیطر فلغی دیپلوماسی خیاللرندن بری در . اوحالده تورك دونماسی سنه بسنه تقویه ایدیلن روس دونماسنك ــ وقایع اخیره ایله بوتون جهانه معلوم اولدیغی اوزره ــ اوكنه كچه میه جكندن چارك بر امری اوزرینه روس دونماسی استانبولك اوكنده لنكر انداز اوله بیلیر .

بناءً علیه احوال حاضره یه كوره حكومت ودولت آرتق روسیه نك النه كچر وشاید دول سائره نك مداخله سی وقوع

---

(۱) موجود اولان برقاچ ساحل طاریه سی برمقابلهء جدیه یه قارشی، هرحالده پك ضعیف در .

بولازسه روسیه ایسته دیکی کبی مسئله یی حل ایدر .

سلطان عبد الحمید ثانی پاشادیغی مدتجه بوحال دوام ایده جك کورونیور . چونکه بونك کندی اصول سیاستی ایله ارتباط کاملی واردر.

فقط شوکتپناه فکرینی دکیشدیریر ویاخود ممکناتدن اولدیغی وجهله اخلافندن بری کیمسه یه مجهول اولمه‌یان بوسوء حاله عطف انظار ایدرسه بونك برطرف ایدلمه‌سی حد ذاتنده قولایدر . دولتك مقاومتـه قابلیتی اوحالده یالکز تضاعف ایتمکله قالمه یوب اسکیسی ایله ناقابل قیاس بردرجه یه کلیر . او زمانه قدر بقاویا انقراض قضیه سی بر حله ده بوبجه مساعیء نجیبه یی عقیم براقه جق براستیلای نا کهانینك وقوعنه وابسته در .

بوکبی حسابه کلمز نا کهانی تجاوزاتدن بالطبع مسرودات آتیه مزده صرف نظر ایدیلوب وقوعاتك دها آغر ورابطه‌لی اوله‌رق جریان ایده جکی فرض اولونمشدر.

٢٦ کانون اول ١٦٩٩ ده منعقد اولوب مجارستان . پودولیا ، اوقرانیا وآزوفی غائب ایتدیرن قارلوویج معاهده سندن اعتباراً دولتك احوال خارجیه سنده آثار تدنی رونما اولدی . بوندن صوکره آچیلان هر محاربه باب عالینك اراضی

غائب ایتمسیله نتیجه لندی . شوکت خارجیه نك بو انحطاطی بعض دفعه حال توقفه کتیریلدیسه ده صوك ١٨٧٨ ضربه سی هپسندن وخیم چیقدی ، زیرا آوروپا قطعه سنده کی حدود دولتی پایتخته خیلی یاقلاشدیروب بالقان شبه جزیره سنده دولتك النده قالان ملکه اویله برشکل ویردي که بادیء امرده بر استملاك موقت کبی کورونديکندن قومشولرك سائر هجوملرینه سببیت ویریبور . اوکنه کچیلمه‌ین بو تدنی اك یکتا ارباب حمیتك قلوبنی برحس نومیدی ایله مشحون ایدرك زبون حکمی ایله مش واویله بر بدبینلك حصوله کتیر مشدرکه بوحال احیای دولت امر مهمنك عادتا دشمن جانی کسیلمشدر . حقیقتده محو اولمش عد ایدیله بیلن آنجاق بر تسلیمیت تامه کوسترندر . « قوجیوشقو » نك کندینه اسناد ایدیلن « پولونیا بیتدی » سوزینه قارشی بحق پروتستو ایتمسی کبی تورکیانك بقاسنی آرزو ایدنده هرشیدن اول استانبولده علی الاکثر ایشیدیلن « تورکیا بیتدي » سوزیني شدتله رد ایتمایدر .

واقعا صوك ایکی عصرلق ضایعات عادتا ناقابل اعتراض برحجت قوتنی حائز اولوب « برزمان ویانه قاپیلرینه وروسیه بلاد بعیده سنه قدر توسع ایدن ومع ذلك دشمنلرینك هجومنه

مقاومت ایده مه مش اولان تورکیا ، یاری اراضیسنك الندن چیقدیغی بوکونکی کونده مقاومته ناصل قادر اولور » قضیه سی پك ساده‌ودوغرو کورونیور. لکن بونده برخطاواردر.

بونی آکلامق ایچون قیصه‌جه دولت وشوکت عثمانیه نك منشأینه رجوع ایتمك تحت الزمیده‌در . مناقشه سنه کیریشمه دن ماضیده مآثر عظما ابراز ایتمش ، صوکره ده کندی خطاسیله . وهن تدریجیساه سوء اداره سیاه انحطاطه اوغرامش وارتق قورتاریلمیه‌جق درجه ده انقراضه یوز طوتمش برملت عظیمه یی بوتون ماهیتیله کوزیمزك اوکنده ظن ایدییورز . مکتبلریمزده جغرافیانك تورکیا قسمی مطالعه ایدیلنجه ، مطبوعاتده ده « خسته آدم » دن بحث کچنجه بونك عینینی ایشیدیورز « تاریخ اویدورلمش برماصالدر » . بزدن اوزاق اولان ممالکك احوال سابقه‌سی حقنده ده بر دستور صرف ایدرك ایشك ایچندن چیقیویرییورز . لکن یاقیندن تدقیق ایدیلنجه بونك صحیح بریری قالماز .

دولت عثمانیه یی تأسیس ایدن طویلی برقوم، حتی بویوك برقبیله بیله دکلدی ، بلکه غائب ایده جك برشیلری بولونمه یوب پك چوق شی قازانه جق اولان کوچوك ، جنکاور ، متشبث بر عشیرتك باشنه کچمش برفاتح ، آسیای وسطی لی بر

فردیناند قورتز ایدی (١).

بو منشأ دائما اونوتولیور. حال بوکه استقبال دولت بونکله نصیبه دار اولمشدر.

جنکیز خان اون اوچنجی عصرك بدایتنده دولت خوارزمیه یی استیلا ایله منقرض ایتدیکی زمان اوغوز تاتار قبیله سی رئیسی قای خان سلیمان شاه موغول ظلمندن قورتلمق اوزره خراسانده کی مأو الرینی ترك ایله غربه چکیلوب ١٢٢٤ ده فراطك یوقاری طرفلرنده ارزنجان واخلاط حوالیء منبته سنده توطن ایتدی. لکن رئیس ایله عشیرت داء الصله یه مبتلا اوله رق یدی سنه مرورندن صکره مأوای قدیملرینه رجعت ایتدیلر. سلیمان شاه فراتی کچرکن دوشوب غرق اولدیغندن اتباعی آیریلوب اوته یه بری یه داغیلدی.

درت یوز چادر خلقی سلیمان شاهك کوچوك اوغللرندن ارطغرل بکك اداره سنده تکرار غربه توجه ایتدی. بختی یاور چیقدی. بیهوده اوته یه بری یه دولاشدقدن صوکره سلجوقیلردن علاء الدینه راست کلدیلر. علاء الدین مستقل بر طاقم دره بکلری ایله حربه طوتوشمش وفقط دشمنك

---

(١) مشهور اسپانیول قایدانلرندن اولوب مکسیقا فاتحیدر. (١٤٨٥ - ١٥٤٧)

كثرتی سبیله فنا بر موقعده قالمش ایدی، بونی كورمسی اوزرینه ارطغرل ضعیف طرفه كچه‌رك دلاور بر جنكاور اولدیغندن مجاربه یی علاء الدینك مظفریتیله ختامه ایر دیردی. بوكا مكافاةً كندیسنه علاءالدین ضبط اولونان بكلكلردن اولیمپ سلسله سنك شرقنده دومانیج . ارمنی وسكود داخل اولدیغی حالده قره جه طاغ حوالیء مرتفعه سنی بخش ایتدی. ایشته حدوی طار اولان بو ملك آل عثمانك منشائی وارطغرل ده بانیسی اولمشدر. علی العاده بر چادره بش كشی حساب ایدیلیر. ایكی قاتی فرض اولوندیغی تقدیرده بیله درت بیك كیشی چیقاركه بونلر شوكت عثمانیه نك تخمیدرلر. ارطغرل وخصوصیله اوغلی عثمان بك سرعتله طریق فتوحاتده خطوه زن اولدیلر. سلچوق ایله بیزانس دولتلری حدودنده حكمسورن كشاكش اثناسنده ارطغرل ایله عثمانك فعلاً مداخله لری وصین بر حاكمیت جدیده نك تأسسی خلق طرفندن بر نعمت اوله رق حس ایدیلمش كبی كورینیور. مشارالیهما كرك خریستیانلر وكرك مسلمانلر میانده كندیلرینه متفق بولدیلر. بو ایلك محارباتده دینك تفرقه یه باعث اوله جق برصورتده هیچ بركونا دخلی یوقدی، وقتاكه ١٣٠٠ ده دولت سلچوقیه یكی بر موغول استیلاسنه اوغرایوب سلطان علاء الدین سركش امراسی

طرفندن ترك ايدیله‌رك میخائل پاله اولوغك سراینه قاچدی ، عثمان اول کوزدن نهان اولان دره بکلرك باشنه کچوب شوکت وسطوتلری انقاضنی زیر عصاسنده توحید ایتمك زماننك حلول ایتدیکنی درك ایتدی . اما سلطنت قدیمه یی یکیدن تأسیس ایتمیه‌رك پادشاه آل عثمان نامنی آلدی وبوصورتله میدانه یکی بر فکر چیقاردی . ایشته بو آندن اعتباراً تشکل اوزره بولونان دولت ایچون اسلامیتی بر رابطۀ اتحاد اتخاذ ایله جوار روم بکلرینی قبول اسلام ایتمك ، جزیه کذار اولمق ویاخود مغلوبیته قاتلانمق بیننده مخیر براقدی . کندی محبی وقدیم سلاح ارقداشی خرمن قیابکی کوسه میخال بالجمله توابعیله برلکده خریستیانلغی ترك ایتمك مثالنی کوستردی . اوره‌نوس کبی سائر بکلر دخی کندیسنه امتثال ایتدیلر ویاخود جزیه کذار اولدیلر . بوصورتله سلالۀ جدیده خیلی قدرت وسطوت احراز ایتدی . دها عثمان برحیات ایکن ١٣٢٦ ده اوغلی اورخان اناطولینك الك قوتلی محللرندن بری اولان مستحکم بروسه‌یی ضبط ایدوب پایتخت اتخاذ ایتدی . موغوللر چکیلدکدن صوکره ساچوق بقایاسی اوله‌رق بر طاقم دره بکلکلر توره‌مشدی . ازان جمله قونیه شهر عتیقی ده مضافاتندن اولوب دولت قدیمه‌نك دوامی مثابه‌سنده بولونان قره‌من ، کرمیان ، قره‌سی ،

صاروخان، آیدین ، سینوب ایله برلکده قسطمونی ،سیواس وصامسون ، حمید ، منتشا ، لیکیه وتکه . عثمانلی پادشاهلری بوتون بودره بکلکلرینی برمیراث ومشروع برشکاردیه تلقی ایتدیلر . بناءً علیه مشار الیهم انجق استیلاء ایله کندیلرینی بونلره‌قارشی‌امنیت آلتنه آلمغه‌وبرینك آرقه‌سندن اوبرینی حرباً اطاعته کتیرمکه مجبورایدیلر . کوریلدیکی وجهله‌دولت‌عثمانیه شرقه دوغرو ،ساچوقیلرك میراثنه قونه رق‌توسع‌ایتمه‌مشدر. دولت مشار الیها کندی کندینه کوچوکدن بویوین برمحصول جدیدایدی‌که‌استنادایده‌بیله جك متجانس برقومه بیله‌راست کلمه‌دی . بالعکس برچوق استیلادن صوکره اناطولیده قالمش بر طاقم اقوام صغیره کار آزما پادشاهلرك دست همتیله‌برخمور ایدیلوب بونلردن متجانس بر هیئت حصوله کتیریلمك لازم ایدی .

دولت جدیده نك مابه التمیزینی نظرلرده دهازیاده عیان ایتمك ایچون سلطان اورخانك جلوسیله یکیچریلرك احداثی خصوصاتنی ذکر ایده لم . اورخان عثمانك اکبر اولادی دکل ایدی ، کندندن بویوك دهابرقارداشی واردی . اما علاءالدین عالم اولوب اوصاف‌وتمایلات حربیه‌دن بی بهره ایدی . بقاسی محاربات متمادیه ایله قابل اولان وتشکل ایتمك اوزره بولونان

بر دولت جـدیده‌نك سرکارینه کچمك بویله بر آدم ایچون امکان داخلنده دکلدی بناءً علیـه کندی رضاسیله پادشاه ، محارب اورخانی خلف تعیین ایدوب عـلاء الدین ده وزیر وعثمانلی واضع قانونی اولدی که ایلك نظامات مؤسسهٔ دولت کندی محصولیدر . بوصورتله دوغرودن دوغرویه توارث سلطنت اصولی الغا ایدیلمشدی ، خصوص مذکوره فی‌الحقیقه فتوحاتك دوام ایتدیکی وخلقك آقینجی اردو ایله هم هویت اولدیغی مدتجه غیر مناسب ایدی . اردونك باشنه بر چوجوغی کچیرمك ممکن دکلدی. حال بوکه پادشاهلرده عادی محاربلر کبی هردرلو تهلکه‌یه معروض اوله‌رق بر لـکده محاربه ایتدکلرندن بو حال پك قولا یلقله واقع اوله بیلیردی.

علاء الدین پاشا کذلك منتظم وعلوفه‌لی براردو وجوده کتیرمك تجربهٔ اولیه‌سنده بولوندی.فقط بو اثر بالذات اصحاب علوفه نك جرأت وعدم اطاعتی اوزرینـه ثمره دار اولمه‌دی. هم ده اوآنده اورخان طرفندن متصور بویوك مقیاسده سفرلر ایچون کافی درجه‌ده نفوس زائده یوقدی. اسکی قبیله‌توابعیله، بریاندن کلوب کندیسـنه التحاق ایدنلر ایله بوقدر عسکری میدانه کتیره‌مزدی . امرادن جندره‌لی قره خلیلك توصیه‌سی اوزرینه سلطان اورخان جوار قطعاتك خریستیان چوجوقلرینی

عسکره آلمق اصولنی وضع ایتدی. بوچوجوقلر کندی نظارتی آلتنده تربیه اولونوب حرب وضربه قادر برحاله کتیریلهرك مسلمان ایدیلیردی. عائله‌لرندن آیریلان بوچوجوقلر دولتك معتمد استناد کاهی اوله‌جقلردی. چوق کچمه‌دن بونلر بویوك ویك وجود یکانه بر جماعت حالنده پادشاهك نفوذ شخصیسنه قارشی بر قوهٔ موازنه تشکیل ایتدیلر. ایشه اولا اوفاقدن باشلانیلامشدی. حاجی بکتاش ولینك دعاسیله احداث اولونان یکیچری آلایی بدایتده بیك نفردن عبارت اولوب دوشیرمه یه هرسنه دوام ایدیلمش و مرور زمان ایله سنه باشنده طوپلانیلان نفراتك مجموعی قرق بیکه بالغ اولمشدی که اوزمان یریوزنده هیچ بر دولتك بوقدر قوتلی براردوسی یوقدی.

بوصورتله دولت عثمانیه بر دولت عسکریهٔ فاتحه صورتنه کیرمش و بوحالی، کرچه ساحه فتوحات چوقدن قاپاندیسه ده، عصر حاضرك بدایتنه قدر محافظه ایتمشدر. فتوحات مذکوره نك یکیچریلرك احداثندن صوکره نه عظیم سرعت ایله ایلریله دیکنی مناقشه‌یه حاجت یوقدر. معلوم اولدیغی اوزره دها اورخان برحیات ایکن بویوك اوغلی سلیمان پاشا ۱۳۵۷ ده اوروپا طوپراغنه قدمنهاده اولوب هنوز حرکت ارض ایله سورلری یقلمش اولان کلیبولی یی بالهجوم ضبط

ایتدی . اسلام تحت اطاعته آلنان اقوامی نوعما اولکه‌یه ربط ایدییوردی . فقط فاتحینك مهدشوکت وعظمتلرندن یعنی همان تماماً اسلامیته متقاب اولان اناطولی قطعاتندن خریستیان اوروپا ممالکنه دوغرو اوزاقلاشدقلری وچیکنه یوب کچدکلری اراضینك توسع ایتدیکی نسبتده بورابطهٔ اتحادك علی الدوام کیوشه‌یه جکی آشکارایدی . شمالی وغربی بالقان ممالکنده ایسه یالکز بعض چفتلك صاحبلری حاکمیت جدیده‌دورنده موقع ممتازلرینی حفظ ایده بیلمك ایچون معیتلریله برلکده شریعت احمدیه‌یه دخالت ایتدیلر . اردونك کچدیکی یراهالیسی عین صورتله حرکت ایتدیلر. کیتدکجه یانه‌دوشوب خریستیانلغی محافظه ایدنلردن مثلا روملر ، بلغارلر ، صربلر ، اولاحلر وارناوودلرك قسم اعظمنه برشی اولمه‌دی. طونه‌نك بریسنده کی یرلره ایسه مستملکات عسکریه نظریله باقیله بیلیرکه بونلر اردونك مفارقتیله اورته‌دن قالقاردی. بیزانس ایمپراطورلری طرفندن قبل الاستیلا تسالیانك شمالنده سرفیچه ایله قوزانه بیننده اسکان وتوطین ایدیلن قونیه‌لی سلجوق تورکلری اسلامك اك پارلاق زماننده اوروپا طوپراغنده یاشایان برقاچ میلیون مسلمانك ارکان مهمه‌سندن ایدی .

بالقان شبه‌جزیره‌سنده فاتحلرك کندیلریله قرابتی اولوب

قولایلقله تمثیل ایده بیله جکاری بر عرق واردولره سیول مهاجرینی پیرو ایتدیره جك بر کتلی بر قوهٔ ملیه منبعی مفقودایدی . « آناطولیده حاکمیت سلچوقیه‌نك وارثلری اولان اصل تورك عنصری یابانجی ماتلرك یاتنده دائما اقلیتده قالمش وعنصر مذکور آلتی عصر حرب وجنك ایده‌رك اصلا تزاید ایده‌مه مسندن بدایتده صورت حسنه ده موقع اجرایه وضع ایدیلن تورکلشدیرمك خصوصی مثمر اولمه‌یه رق بر حکومت وحیده‌یه الزم اولان اکثریت ملیه حصوله کله‌مه مشدر » (١). بنفسه‌فاتحلر تورکمنلردن ، سلچوقلردن ، چرکسلردن ، کورجیلردن ، لازلردن ، ارمنیلردن ، کردلردن ، عربلردن ، روملردن ، آرناوودلردن واسلاولردن مرکب بر خلیطه تشکیل ایتمشار واسلامیت ده بو خلیطه‌یه « عثمانلی » تمغاسنی یاپیشدیر مشدر . بناءً علیه اوکنه کچیله من اولان فتوحات ایله بونی ولی ایدن انحطاط سریع بسیط بر صورتده ایضاح ایدیله بیلیر . بر استیلای غالبانه‌نك ویردیکی سرمستی ایله صنعی اوله رق وجوده کتیریلن هیئت ملیه پك چوق ایلری وارمشدی . هیئت مذکوره آوروپا طوپر اغنده غائب ایدیلمش اولان ایالاتی ایی تملك ایتمه مش ونفوذ قومی

---

(١) وامبه ری دن .

واجتماعیسی آلتنده بولوندیرمیه رق یالکز خارجاً حکومته ربط ایله ضمیمهٔ ممالك ایله مشدر . بوحال بسارابیاده ، طونه پرنسلکلرنده ، بلغارستانده ، بوسنه‌ده ، یونانستانده ، بالطبع دها بویوك مقیاسده جنوبی روسیه‌ده کی ممالك عثمانیه‌ده ، ترانسیلوانیا و مجارستانده مشهوددر . بوبابده صرف خارجی بر سببك بویوك تأثیری اولمشدر . پك مکمل اولان عثمانلی عسکره آلمه اصولی مخاصملرك قارشی چیقارمق ایسته دکلری پریشان دوشیرمه وکوکللی اصولنه تشکیلاتجه پك فائق ایدی . تورك اردولری فتوحاتك دوام ایتدیکی مدتجه همان هرطرفده عدداً پك فائق اوله رق حرب ایتدیلر . غلبه‌لری طوپلو افرادك کمال مهارتله ومتحداً استعمالی سایه سنده‌در . فقط مخاصملرك عین وسائطه مراجعت ایتدکلری زمان حال دکیشدی . صوك محاربات عظیمه خبرسز چیقدی دیه آرتق ماتده خصائل جنکاورانه نك منطقی اولدیغندن بحث ایتمك جائز دکلدر . عدداً تفوق کیفیتنك بر عکس اولدیغی خاطردن چیقاریلمه‌سین . بعض مرتبه‌صوك روس محاربه سنده پلونه ، لوفچه مدافعاتی ، زه‌وین . دلی بابا محاربه لری شیمدی‌یه قدر تورك اردولرینك ایفا ایتدکلری خدماتك الك برکزیده لرندندر . برده ایکی شی عصر یمزده کی حال وموقعی کاملاً تبدیل ایتدی . عمومی

خدمت عسکریه اصولنك وضعی دولت عثمانیه قومشولرینك قوۀ طبیعیهٔ فائقه سنی بالکلیه میدانه چیقاردی . ١٨٤٨ دن بری اویانان ملیت قاعده‌سی، طوپلو بولونان یابانجی ملیتاری مأمورین ملکیه وعسکریه معرفتیله تحت حکمده بولوندیرمغی نهایتسز درجه‌ده کوچله شدیردی .

ایشته شمال ولایتلرینك ضیاعی احوال طبیعیه سائقه‌سیله وجوده کلمش بر علامت اولوب تکامل تاریخی تجلیاتندندر . أیی تدقیق ایدیلنجه بو ضیاع موجب مأیوسیت بر حال اولمه‌دیغی کبی انقراض دولتك ضرویات قطعیه دن بولوندیغنه دائر بر دلیل ده تشکیل ایده مز .

انکلتره بر وقت لو واره قدر استیلا ایتدیکی قطعه یی محافظه ایده مه دیکی ، فرانسه (١٨١٢) سنه سندن اول برنجی ناپولیونك براقدیغی حدوددن واز کچدیکی ، اسوه‌ج شمال دکزی ولایاتنی ترکه مجبور اولدیغی وآلمانیا شو والیه لرك فتوحاتندن فراغت ایتدیکی ایچون اضاعهٔ استقلال ایتمدکلری کبی بر کره ضبط ایدیلمش اولان طونه ممالکنی تکرار غائب ایتمسی سببیله دولت عثمانیه نك بقا ودوامه قابلیتی اولمه‌دیغی ده ادعا ایدیله مز . هر قوم ادوار متأخرهٔ تکامانده دها طار بر دائره ده کندینه متانت ویرمك ودها کوچوك ، فقط قوای

مخاصمه‌نك تهاجمنه قارشی دها مؤمن برحاکمیت تأسیس ایتمك اوزره زمان زمان شدتلی حمله لرله‌ایلری آتیلوب قوای حقیقیه سی حدودینی تجاوز ایتمشدر ، تورکیانك استقبالی داخلا کندینی طوپلایوب کسب قوت ایده بیلمسنه‌متوقفدر. بوواسع دولت کشور کشادن دها کوچوك ، مع مافیه حدذاتنده دها قوتلی بر مدنی دولت ظهوره کلملیدر . شرقده رونما اولان ویاخود اویله اولمه سی لازم کلن ایشته بو استحاله در .

دها زیاده دقتله مطالعه ایدیلیرسه کورولورکه‌حتی بوکون باب عالینك وسائط حاضرهٔ قدرت وشوکتنه نسبةً متصرف اولدیغی ممالك قوهٔ داخلیه ایچون پك‌چوق‌واسعدر.عربستان وطرابلس غرب استثناایدیلنجه ، اولجه بیان‌اولوندیغی وجهله اراضیء مجاوره‌ده‌ساکن اولان نفوسك عددی ۲۱،۲۲ملیونه ابلاغ ایدیله بیلیر . اما تمامیء دولتك مدافعه‌سی خصوصنده بو اهالیدن کمالیله‌استفاده ایدیلمه‌یور ، اردویه (۱)دونمایه حالا یالکز مسلمانلردن عسکر آلینیور . هم ده صرفیات قوته بونلرده تمامیله معاونت ایتمه یور . پایتخت ایله جهات مختلفه خدمت عسکریه دن معاف طوتولدیغی کبی سائر محللرده‌الیوم حال عصیانده در ، حرب وصلح زماتنده‌اردویه بالفعل احتیاط

---

(۱) الك نضله تخمینات ۱۵ میلیونی کچیور .

خدمتی ایفا ایده‌جك اهالینك مقداری ١٢ میلیونی پك تجاوز ایتمز (١) بالقان شبه جزیره سیله اناطولیدن باشقه واسع عربستان ، حجاز ، عسیر ، یمن ولایتلرینك وآیریجه طرابلس وبنغازینك تملك ومدافعه‌سنه لازم اولان قوتك منبعی ایشته اودر . کریدده بوآنه قدر بونلر عدادنده ایدی . بو ممالك اردویه هیچ بر نفر ویرمدکدن باشقه حاکمیت عثمانیه‌نك ادامه‌سی ایچون محافظ صفتیله بر چوق عسکر کونده‌ریلمه‌سنی استلزام ایدییور .

مقامات مقدسه‌سیله برلکده حجاز خزینهٔ دولته بار اولوب سائر عربستان وآفریقا ایالتلرینك ده وارداتی یوق ویاخود هیچ مثابه‌سنده در . اورالرده استخدام ایدیلن نفرات میاننده وفیات زیاده اولدیغندن دائما عجمی نفرات ارسالنه مجبوریت حاصل اولدیغی واقلیم نظر اعتباره آلنه رق خدمت عسکریه نك ایکی سنه یه تنزیل ایدیلدیکی خصوصاتی ده بوکا بر ضمیمه تشکیل ایدییور . خدمت عسکریه سائر اردولرده نظاماً اوچ ومواقعده درت سنه‌در . ایشته الحالة هذه عربستانده وآفریقاده بولونان ٦٨ طابور ، ١٢ سواری بولوکی و ١٨ باطاریه ایکی مثلی قطعات عسکریه‌نك استلزام ایتدیکی قدر عجمی نفرات ارسالنی تحت وجوبده براقیور . حتی بونلری ممالکمزه کوره‌ده

اعاشه ایتمك تماماً ممکن اوله میور . طرابلس غربده عساکر عثمانیه نك ییدیکی پرنج ایتالیادن اشترا اولونوب استانبوله وبعده افریقا ساحانه کیدییور . قوۀ مدافعه نك بوقسمنه مستعمره اردوسی نظریله باقمق ضروری اولوب مملکتك بویوزدن تحمل ایتدیکی یوکك نه قدر آغیر اولدیغی قولایجه آکلاشیلیر .

زمان آسایشده کریدده علی الاکثر ١٤ طابور ، ٤ بالآخره (٦) جبل باطاریه‌سی وقاریشیقلق اثناسنده — که بوراده نادراتدن دکلدی — ٢٥ طابور بولونوردی . بریرده برمحاربه ویاخود وخیم برقاریشیقلق ظهور ایتدیمی، عساکر موجوده نك مقداری تزیید ایدیلمك مجبوری ایدی، زیرا حکومت کریدلیلرك ده آیاقلانه جقلرندن امین کبی ایدی .

ایشته اوان خطرناکده ملکك بوپارچه سنده قوتلی طوپچی وخیلی سواری عسکریله برابر لااقل ٩٠ طابور ثابت قالیردی . بو قوۀ مهمه هم جوارر دولت معظمه یه قارشی ملکك مدافعه سنه — بقاو انقراض مسئله‌سی بیله اولسه — آزیجق اولسون یاردیم ایده‌مزدی . ملکك دیکر بر قسمی ده عین حالده‌در . ماکدونیا — خدمت عسکریه مسلمانلرده قالدقجه — اوراده آرامساز قطعات عسکریه‌یه لازم اولان نفراتی یه تیشدیره‌مز . بو ولایته‌ده علی التمادی عسکر علاوه ایدیلمك

لازم کلیور .

حال حضریده عساکرك عددی پك زیاده اولوب تقریباً ٢٥٠ بیکه بالغدرکه دولتك قوهٔ مالیه‌سی ایچون پك چوق وصعب المرور طاغلرله محاط اولان اراضیده تأمین امن واسایش ایچون ده پك آزدر . بریر ده عصیان ظهور ایدنجه ، یاخود قبائل بیننده بر عربده چیقنجه دائما ردیف عساکری طوپلانیلیر وبونلر اکثریا آیلرجه ییللرجه وطنلرندن ، عائله لرندن ، کار و کسبلرندن اوزاق اوله رق سلاح آلتنده قالیرلر .صوك زمانلرده افراد مذکوره همان راحت یوزی کورمه مشلردر . حال بوکه بونلر بلا استثنا عائله بابالریدر .

بو برقان ویرکیسی ، درکه بار ثقیل حر بدن ایکیده برده او قدر شکایت ایتدیکمز آلمانیاده بزجه کلیاً مجهولدر . بو ویرکی یی شوکت عثمانیه نك چکردکنی تشکیل ایدن اناطولی تورکلری تکرار علی التکرار ویرمکه مجبوردرلر . برزمان خریستیان اطفالنك یکی چری اردوسنه قبولیله احداث ایدیلوب قولایجه اکلاشیله جغی وجهله محافظهٔ نفس ایچون ماهرانه بر تدبیر اولان تقویهٔ صنعیه ایکی عصردنبری موجود دکلدر . بناءً علیه ایجاب طبیعت ایله علی التدریج اهالیء اسلامیه آزالوب برکونا تبدل سرزدهٔ ظهور اولمه دیغی تقدیر ده

دولت عثمانیه‌نك منبع قوتی زوالپذیر اوله جقدر . بونك آثاری اناطولینك بعض جهتلرنده آرتق کوزه چارپیور . کویلر کوزدن نهان اولیور . برچوق قطعات تنها لاشیور ، یاخود آقین آقین غیرمسلم سکنه ایله دولیور .

بوجهتدن تورکیانك اوغرادیغی حال اسکندر کبیرك فتوحاتندن صوکره تورەین دولتلرك ، هپسندن اول قدیم ماکدونیانك دوچار اولدیغی حالك عینیدر . دها اوچنجی فیلیپك زیرحاکمیتنده اولوب اناطولی اوزرندن کیلیکیا سواحلنه قدر امتداد ودیکر طرفدن آتیقا وپەلوپونەسه قدر اتساع ایدن ملکك ، کرچه اسکندرك حاکمیت عظماسی ایله مقایسه اید یلنجه چکیله چکیله داخلی برچکرده که منقلب اولمش کبی ایدیسه ده ، ینه بر ضعفی واردی که اوده مهد ظهور اولان قطعه‌نك قوۀ طبیعیه سنه نسبتله تکمیل اولکه‌نك پك بویوك اولمه سندن عبارت ایدی . (پرسه) زماننده کی ماکدونیا علی الاطلاق اسکندرك حکمران اولدیغی ماکدونیادن باشقه وصوکره دن کلمه بر طاقم مختلف اهالیء مهاجره ایله مسکون نیم وحشی بر ملك ایدی . اهالیء مذکوره یی آنجق قدیم ماکدونیا تشکیلات عسکریه‌سی سایه‌سنده بر آره ده طوتمق قابل اولدی . دهاپیدنا جوارنده اسکیدن اولدیغی کبی فالانقسلرك

قالقانلری، زرهاری وغارغیلری پارلایوب رومالیارك بیله اندیشه ایله قاریشیق حسیرتارینی جلب ایدییوردی . لکن بواسلحهٔ حربیه‌یی طاشییانلر بویوك قرالك قهر مانارینه هیچ بکزه‌مه یورلر ، متحد برماکدونیاخلقی دکلدیلر .

حاکمیت عثمانیه‌نك استخلاف ایتدیکی بیزانس حاکمیتنك بیك سنه‌قدر انقراض بایه سنه متحمل‌اوله بیلمسی رومالیلردن توارث ایدیلن حیرت افزا تشکیلات اداریه ،امثالسز معرفت حکومت سایه سنده ایدی.معرفت مذکوره خصائصندن بری ده علی الاکثر ایچنده فرد آفریده قالمه‌یان مملکت باربارلرك جلب وتوطینیله مسکون‌ایدیلمه سیدر .

ایشته باب عالینك کچیردیکی شوکشاکش تاریخده‌امثالی اولمه یان احوالدن دکلدر . عین حادثه‌یه عین محلده چوق کره تصادف ایدییورز .حتی تجارب استعماریه‌یی تقلید بیله نظریمزه چارپیور . بو تجارب عصرسابقك اواخرینه‌دوغرو کوچوك قاینارجه مصالحه سندن صوکره تورکیانك سطوت خارجیه سنك تدنیسیله برلکده باشلادی . قریملی تاتارلر ، بالآخره قفقاسیه دن چرکسلر ، کورجیلر . لازلر وغائب ایدیان ایالاتك سکنهٔ مسلمه سنك قسم اعظمی اقامتکاهلرینی ترك ایدوب دولت علیه‌یه هجرت ایتدیلر . بوکون ده مهاجرلرك

بوحالی بر دوامدر . اکسیك اولان برشی وارسه یزانسلیلرك توطین خصوصنده کی مهارت ودرایتاریدر . یوز بیکلرجه مهاجر مناسبتسز تدابیریوزندن محواولمش واولمقده بولونمشدر . توطن ایدنلر قدیم عناصر ساکنه ایله برخور اولهیوب مثلا چرکسلر کبی دولت ایچنده بر نوع دولت تشکیل ایدییورلر وحتی عسکرلکدن چکینیورلر . سکنهٔ مسلمه‌نك تناقص تدریجیسی سیئه‌سی بو صورتله آنجق موقتاً بر طرف اولونیور، صورت دائمه‌ده دکل . بوخصوصده ده اساسلی تدابیره احتیاج واردر .

— ٣ —

شیمدی کوروندیکی کبی کریداولا استقلاله نائلیتله بالآخره ظهور ایده جك بر بویوك بحران اثناسنده تماماً الدن چیقارسه تورکیا ظاهر حالده ملکك کوچولمه‌سی ایله یکی بر ضعفه اوغرار . کمرك وسائر تکالیفك ضیاعی ایله فی الحقیقه مادی بر نقصان حاصل اولورسه‌ده اولجه متمادیاً ظهور ایدن عصیانلرك استلزام ایتدیکی مصارفی بوواردانك قاپاتدیغی پك مشکوکدر .

اساساً — بالخاصه حرب نقطهٔ نظرندن — بر شیئك ترکی بزیده قوته دلالت ایدر . حال حربده بالمجبوریه کریدده تولوندیریله جق اولان ٢٥ طابور متباقی ملکك مدافعه‌سی

ایچون حاضر بولونور . مسلمان کریدلیلرك قسم اعظمنك دها میلیونلرجه اهالی یی استیعاب ایده بیلن تورکیا طوپراغنه مهاجرت ایتملری ده داخل حسابدر . یمن ، عسیر ، حجاز ، طرابلس و بنغازی ممالکنده محافظهٔ امن وآسایش ایچون یرلی عناصر دن بر میلیس تشکیلی میسر اوله رق اورالرده آرتق عساکر عثمانیه نك وجودینه حاجت قالمه یه جغی فرضیه سنی ده بوکا علاوه ایدرسه ك بو صوتله بویوك بر محاربه ظهور نده بالقان شبه جزیره سنده ویاخود قفقاس حدودنده بوکونکندن فضله تمام بر اردو بولونمش اولور . هم ده عربستان سواحلنده قولرا وطاعون یاتاغی اولان وبونجه تلفاته سببیت ویرن مهلك اقالیمه عسکر کوندرمك ضرورتی اورته دن قالقار .

قوای داخلیهٔ دولتك جمع وتوحیدینی نظر امعانه آلمقده دوام ایدرسه ك قابل استفاده دها بر طاقم منابع کشف ایده رز. طار لاشان ملکك داخلنده یعنی آناطولی وروم ایلیده دها بر چوق قیمتدار فتوحاتك احرازی لازمه دندر . یوقاری آرناوودلق فی الواقع قسماً مستقلدر . بعض محللر واردرکه بورالرك ردیف طابورلری ، مثلا جاقووه وایپك ردیفلری کبی ، سلاح آلتنه ایسته نکاری زمان کلیرلر . صوك عصیانلردن اوکره ندیکمز وجهله یالکز زیتون ارمنی قطعه سنك دکل ،

بلكه حوران درزی جبالنکده حاکمیت دولته منقاد ایدیلمه‌سی مقتضیدر . کردستانده ، بالخاصه درسم طرفلرنده ، حکاریده ، موصل ، بغداد وبصره ولایات جسیمه سنك مختلف جهتلرنده حال بویله جه در .

فتوحات داخلیه خصوصنده اخیراً خیلی نتائج حسنه یه دسترس اولونمشدر . مولتکه نك سلطان محمودك وفاتنده او قدر جانلی بر صورتده تصویر ایتدیکی احوال ایله شیمدیکی احوال بر مقایسه ایدیلسین ؛ محاربهٔ اخیره دن ترتب ایدن بالجمله ضایعاته رغماً ، احوال مذکوره بوکونکندن پك زیاده یأس آورایدی ، مالکك یاریسی حال عصیانده ایدی . بر کره بروسه جوارینه قدر خطوه زن غالبیت اولان ابراهیم پاشا نزیب محاربه سندن صوکره استانبول یولنی آچیق کوردی . پدری محمد علی پاشایه کوندردیکی راپورلرده « دشمنی تعقیب ایتمك ایسته یورم اما آرتق کیمسه‌یی بوله میورم » دییوردی . خزینه توکنمش واردو موجود دکل کبی ایدی . انجاق اتفاق مربع : انکلتره ، روسیه ، آوستریا وپروسیه طرفندن انقراضك اوکی آلنمشدی .

مولتکه نك کردستانده اشتراك ایتدیکی محاربه‌لره مماثل اوله رق بوکون مستقل دره بکلری ایله باباغی حرب ایتمك

فلان یوقدر . جدّی سلطان محمودك مصرلی محمد علی دن باشقه تپه دلنلی علی پاشا واشقودره پاشاسی ایله عادتا حرب ایتمك مجبوریتنده قالمه‌سی کبی پاشالك عاصی تابعلردن هیچ قورقوسی یوقدر . ملکتك اك اوزاق کوشه‌سنه وارنجه‌یه قدر رجال حکومتك اطاعت وانقیادی تامدر . اك زورلو بر والی عادی بر مأمور کبی تلغرافله عزل ایدیله بیلیر . وحدت دولتك تأسیسی خصوصنده سلطان عبد الحمید ثانینك خدمات مبروره ابراز ایتدیکی قابل انکار دکلدر . باب عالی دوائری داخلنده بر مهارت خارق العاده ایله شخصی اوله رق خیلی قوت وقدرت احراز ایتمشدرکه بوکندندن اولکی پادشاهلره پك کوچ نصیب اولمشدر .

ایشته ملکجه ضایعات داخلاً ازدیاد قوت ایله بعض مرتبه تلافی ایدیلدی . شوراسی اونودولمامیدرکه آفریقاده‌کی واسع طرابلس وبنغازی وعربستانده‌کی یمن وعسیر اراضیسی آنجق صوك زمانلرده صورت مؤثره ده تکرار ملکه ربط اولونمشدر . حال بوکه اولجه ملکه تابعیتلری پك مشکوك ایدی .

انکلیزلرك اشغالندن اول عرابی پاشا طرفندن مصرده چیقاریلان قاریشیقلق اثناسنده بوملك تابعی بتکرار اله کچیرمك فرصتك

حلول ایتمش اولدیغی آشکاردر . خدیو توفیق پاشا بونك حصولی ایچون کندیلکندن عرض خدمت ایتمشدی . عصر اخیرك ضایعاتی بر چیرپیده بونکله تضمین ایدیله بیلیردی . بالخاصه سنین اخیره ظرفنده سنوسیلرك اتحاد دیندارانه‌سی سایه‌سنده یکیدن قوت وحیات کسب ایدن اسلامیتك آفریقا ایچریلرنده احراز ایتدیکی فتوحات عظیمه‌ایله ارتباط طریقی اورادن اعتباراً آچیق ایدی . فرصت استفاده ایدلمکسزین فوت اولدیسه‌ده عودت ایده بیلوب تکرار اغتنام اولونه‌بیلیر . عمومیت اعتباریله دولت عثمانیه شمالدن وغربدن صرف نظرله جنوبه وشرقه دوغرو توجه‌ایدرسه اك طبیعی طریق تکاملی بولمش اولور .

اسکندرون کورفزندن وان کولنك جنوب منتهاسنه‌قدر رسم ایدیلن خطك جنوبندن اعتباراً عرب عالمی باشلایوب جنوبه دوغرو ممتداولدقجه تورك عنصرندن‌او نسبتده‌فرقی آرتار . عربستانده وجنوبده تورك ایله کاوور همان عین مشابه‌ده‌در . شعشعه قدیمه‌یی تکرار تأسیس ایده‌جك بر خلافت عربیه سایه انداز ظهور اولمغه باشلایوب بر رؤیای مستقبل طرزنده تکمیل جنوبی طی ایتمکده‌در .

آنجق بو عداوت اساساً قوهٔ عثمانیه‌نك ضعفی واداره نك

کیفیلکی ویولسزلغی یوزندن حصوله کلن خشنود سزلق نتیجه‌سیدر . اتحاد دیندارانه رابطهٔ قویه‌سنك موجود اولدیغی یرلرده ائتلاف ممکن الحصولدر . دولت عثمانیه‌نك بقاسی ایچون بو ائتلاف تحری ایدیلمایدر . عرب عالمنك خلافت عثمانیه ایله جداً ائتلاف ایتمسی تورکیا ایچون ماکدونیا ، یانیه یاخود تسالیانك بر قسمنك ضایع ایدیلمسندن پك چوق اهمیتلیدر . یالکز ٦ بیك المان میلی مربعی مساحهٔ سطحیه‌سنده بولونان یمنك صرف مسلمان اوله‌رق لااقل ایکی بوچوق میلیون اهالیسی اولدیغی تأمل ایدیلسین. بو دوروکن اون کره دها کوچوك اولان بالقان شبه جزیره سنده حدود تصحیحندن نه چیقار . دولتك ضعیف بر بیزانس دولتندن قوتلی بر تورك وعرب دولتی حالنه افراغ ایدیلمه‌سنه احوال مختلفه پك مساعددر .

تسالیا محاربه‌سی که — صرف عسکری اهمیتی بالطبع حدندن زیاده تقدیر ایدلمه ملیدر — تکمیل عالم اسلامده بر تأثیر عظیم اجراسندن خالی قالمه‌یه جقدر ؛ چونکه باب عالینك چوقدن بری اجرا ایتدیکی محارباتك برنجی دفعه قطعی بر موفقیتله نتیجه پذیر اولانیدر . فی الحقیقه صرب محاربه‌سنده ده غلبه ایدیلدیسه‌ده عقبنده روس بلیه‌سی ظهور ایتمشدی . قریم محاربه‌سی ایسه حسابه داخل دکلدر ، چونکه تورکیا قوتلی

منفقلرینك كریسنده قالمشدی . بوآنده خلافت تكرار ضیاپاشا غالبیتدركه بو حال البته نفوذ حاكمانه‌سنی تقویه ایده جكدر . قریم محاربه سنده مبتدیلكدن هنوز قورتولمش اولان یكی اردو ١٨٧٧ و ٧٨ ده مغلوب اولدیسه‌ده شیمدی قوتنی ده‌نه یوب غلبه چاله بیله جكنی اثبات ایتدی .

صوك زمانلرده ، آوروپاده‌ظن ایدیلدیكندن پك زیاده زنده لك اكتساب ایدن اسلامیت غیرتی تقلیب خصوصنه مساعد در . وامبه ری صوك اثرینك خاتمه سنده بوبابده نظر دقتی جلب ایدییور ، یعنی مطبوعات اسلامیه‌نك تزاید ایدن نفوذینه اشارت ایدییوركه بوحال بوش بوتون یكیدر . « توركیاده ، هندستانده ، عجمستانده ، آسیای وسطیده ، جاواده ، مصرده وجزائر ده یرلی اوراق یومیه وشهریه بر نفوذ عمیق اجرا ایتمكه باشلایور . آوروپانك اسلامه قارشی دوشونوب طاشیندیغی شیلر بر سرعت برقیه ایله‌اورالرده شایع اولوب بازارلر وكاروانلر واسطه سیله تاچینه ، خط استوایه وقاپه قدر كیدییور ، حتی صورت عجیبه ده تفسیر اولونیور . قریمده كی ترجمانك افادات ضمنیه‌سی استانبولده اقدام‌وترجمان حقیقت طرفندن تكرار ایدیلوب قالكوتاده كی « مسلم قرونیقل » طرفندن ده دها واضح صورتده‌شرح اولونیور »

زمانك بو اتحاد اسلام جریانی ، مهارتله استفاده اولوندیغی تقدیرده ، وحدت داخلیهٔ سیاسیه نك ترقیسنه وخصوصیله عرب وتورك قومنك مزجنه پك چوق یاردیم ایده بیلیر : ذاتاً طبیعتی اقتضاسندن بالجمله مسلمان مایتلرینك اتحادینی داعیدر .

– ٤ –

بوراده صور استقبال طرزنده قاباطاسلاق تصویر ایدیلن خصوصات دائرهٔ امکان داخلنده‌در . فضله سویله مكه حاجت ده یوقدر .

بونلرك موقع اجرایه وضعنه موانع عظیمه حائل اولیور . اول بأول دولت عتیقه‌یه دولت جدیده، حصوله کلمه زدن ، زورلو بر هجوم تهلکه‌سی موجوددر . حتی الك امید بخش بر ترقی وتکمل یاری یولده بر تضییق خارجی ایله الی الابد سکته دار اوله بیلیر . برده دولتك داخلاً تقویمی ایله مرکز ثقلتك عین زمانده جنوبه نقلی ایجاب ایدن وظیفهٔ مشکله ایچون ، وقتندن اول اتحاد اسلام سائقه سیله اویله قضالی شیلره کیریشمه یه‌رك صورت کارشناسانه‌ده بر سیاست ملیه اجرا ایده بیله جك حقیقةً بویوك بر حکمدارك دست آهنینی لازمدر . حال اختیارده بولونان ، ایله ری آتیلمق ایسته ین قوتلره

یرآچلمه‌لی ، فائده لی یوللر تخصیص ایدیلمه لیدر . بو اویله قوللای وتهلکه سزدکلدر . حکومت حاضره بر کره شکل خارجیسی اعتباریله بو کبی شیلره مستعد کورونمه یور ، بو جهت مسکوت عنه قالمه‌سین . حکومت مشار الیها بر قابینه حکومتیدرکه بو ، امور عثمانیه‌نك حین مناقشه سنده علی الاکثر نظردن دور قالیور . آوروپاده باب عالیدن ، استشاره لرندن ، صدر اعظمك افکار ومقرراتندن بحث ایدیلنجه‌مدیر امور بر هیئت ایله پادشاه وخلیفه نك فاعل مختار بر وکیلی بولوندیغی ذهابنه واریلیر . حال بوکه حقیقتده بوتون بونلره مقابل بر قلم ایله مدیری ایش کورور . حتی اك جزئی اموره عائد قرارلربیله سرایده ویریلیر . نظارتلرك باتجاه انهالری ، بوتون تکالیف ، استدعالر ، لایحه‌لر ، تك بر محل رسمیدن ، باش کاتب دائره سندن کچر . بودائره‌نك بالطبع برده کوچوك قلم اوطه‌سی واردر . اینانیلماز اوراق بیغینلری اورایه آقار . اویله کونلر اولورکه ۱۲۰۰ قدر تحریرات کلوب بیریکیر . بونلردن حصوله کلن بار کرانی ظاهراً اولسون اوزه‌رندن آتان مأمور صادق اك زیاده مظهر تقدیرات اولور . هرشی قید وتنظیم اولونوب بر معروضات پوصله‌سی یاپیلیر وپا کتار تمیز بزلره صاریلی اوله‌رق پادشاهك دوائرنده غائب اولور کیدر .

آوروپاده خنکارك کندیسنه وقوع بولان معروضاتدن خبردار اولهمه‌یوب بونلرك تنبل ماینجیار و وظیفه ناشناس مأمورلر طرفندن حصیر آلتی ایدیلدیکی فکری تماملیه یاکلشدر. دولتك بو مرکز قلمنده ایشار پك یولنده کیدر. قلم مذ کورمدیری آوروپانك وظیفه‌سی الك آغیر اکابرندن بریدر. کونك یرمی درت ساعتندن مطلق اون اوچ. اون دردینی یازی ماصه سنده کچیریر. معلوم اولدیغی اوزره بالذات سلطان حمید پك ایرکن قالقار و پك فعالدر. اما بوکبی ترتیبات، حکومته لازم اولان ایشی کوره‌بیله جك حالده دکلدر.

١٨٠٦ محاربهٔ خسران انکیزینه قدر پروسیانك قابینه حکومتی واردی. قلاوزه ویچك او زمانه دائر اولان تبصرهٔ استادانه سنده بسط وتمهید ایتدیکی وجهله کیتدکجه حس اولونان احتیاجاته بوده کفایت ایتمه یوردی. مع مافیه بونك حربیه، خارجیه وداخلیه ایچون قلایست، لومبارد وبایمه کبی اوچ رئیسی واردی. فضله اوله رق بوقابینه مشاورلری قرال نزدنده دوغرودن دوغرویه معروضاتده بولونورلردی.ییلدیز قصر نده کی قابینه حکومتده بونك هیچ بری یوق. عسکری، سیاسی، بحری، دینی، مالی ومعارفه عائد خصوصات، امور شخصیه. قونطوراتولر، امتیاز حجتلری، نظامنامه لر،

شكايتلر ، استدعالر ودها برچوق شی تك بر قابینه رئیسنك الندن چیقیور . فعالیت روزمره نك بالجمله شعباتنی معلوماتیله احاطه ایتمه‌سی ایچون رئیس بر داهیء عالمگیر اولمه‌لیدر . بویله اولسه بیله تأثیری یوقدر . زیرا چاغریلمه دقیقه‌جه رئیس پادشاهك دوغرودن دوغرویه یاننه گیره‌مز . باشقه بر سرای مأموری، علی الاکثر بر مصاحب یاخود بر معتمد ورود ایدن اوراقی تقدیم ایدوب معروضات خلاصه‌سندن خنکارك آرزو ایتدکلرینی اوقور ومعروضاتك کنارینه قراری قید ایدر . هپسنی تدقیق ایتمك ، نه قدر کامل اولورسه اولسون، یالکز بر آدم ایچون امکان دائره سنده دکلدر . ایشته بویله‌جه سیل کلوب دایانیر؛ پادشاهك نظر دقتی جاب اولونمق ایچون ده اصحاب حاجات هر درلو واسطه‌یه مراجعت ایدرلر ومابینجیلر ، مأمورلر حتی آره‌لق ایچری‌یه کیره‌بیلن ییلدیز خدمهٔ موظفه‌سی واغواتی دلالتیله ایش کورورلر . زمان زمان بر امر عالی بو یوللری قاپار ، فقط تکرار آچیلیر . بو بابده بر لزوم مبرم حس ایدیلیور . اولیای امورك وپادشاهك درایت فائقه سنه ، مصالح حکومتی بو طرزده تمشیه ایتمه‌لریله ایشلرك نه‌یوز اوستی قالمه‌سی بر دلیلدر . بوده کوسته‌ریور که صبری توکنمه‌ز ، دائما تنبیهاتده بولونور بر کیمسه نك تشکیلاته عائد مسائل مهمه‌یی سنه‌لرجه

صورتمابر نتیجه‌یه ایصال ایتمك اوزره حل ایتمه‌سی حتی ممکناتدندر .

فقط بر ایش کورمك خواهشنده بولونوب طریق رسمی‌یه مربوط اولد قلرندن دولابی یوللرینی قاپالی کورن قابل استفاده ذواته نسبتله بویله برشیئه موفق اوله جقلرك عددی دائما پك جزئیدر . دولت ماکینه‌سی یوزده دوقسان قوت غائب ایده‌رك ایشله یور . آوروپا اویوشو قلق ومسکنت وار ذهابنده بولوندیغی حالده اورته‌ده هیچ بر منفذ بوله یان ، عادتا قاینایاجی ، ایله ری آتیلمق ایسته‌ر بر حرکت موجوددر . بیکلرجه کیمسه دوشونور ، چالیشیر ، حاضر ایدر ، زحمتلره قاتلانیرده یالکز بر کیشی قرار ویریر؛ اونك قراری اولمقسزین برشی ایله ریله‌مز . حقیقت ، اون بیرمی دفعه یازان ، لایحه‌لر ویرن ، رجاو تکلیفده بولونان وبر کره‌جك اولسون بر نتیجهٔ حقیقیه‌یه دسترس اوله‌یان یاسکناری صویه ایندیروب بدبین اولور و « تورکیا ینیدی » دستور عمومیسنده قرار قیلار . قاینه حکومتك خدماتی بعض اعضاسنه شرفبخش اولسه بیله نتایج مستحصله زمانه حکومتی ایچون بوس بوتون ناکافیدر .

بو عصرك بدایتنده کوچوك پروسیا حکومتك امور

بسیطه‌سی ایله قابل توفیق اولمه‌یان برشی، عصر مذکورك نهایتنده جالب نظر دقت بونجه قواوتمایلات مختلفه‌یی احتوا ایدن دولت عثمانیه‌نك دهاپك چوق واسع اولان امورومصالحی ایچون البته کافی کلمه‌مز . هر کون بر چوق جزئیات اموری دوشونوب بونلرله اشتغال ایدن وآیریجه بر سورو خفیه نك توهم وایجاد ایتدیکی حسابسز ژورناللرك لاینقطع تدقیقیله وقتی هبا اولان بر حکمدار زیر اداره‌سنده‌کی اقوامك طرز تعیشنده بر انقلاب عظیم وجوده کتیره‌جك راحت وقوتی ناصل بوله بیلیر ؟ حال بوکه بوانقلاب ،دولت عثمانیه‌نك تبدلی کیفیتنك ساحه آرای حصول اوله‌سنی مستلزمدر .

سلطان عبدالحمید ثانی اتحاد اسلام دائرهٔ افکارندن اوزاق بولونمه یور؛ بالخاصه عین فکره خدمت ایدن متوفا یوسف رضا پاشا سنه لرجه مشاور خاصی ایدی . خنکار بالخاصه خواجه‌لر واسطه سیله عالم اسلامك اقسام مختلفه سیله درلو درلوروابط تأسیس ایتمشدر .حتی شیخ سنوسی المهدینك ییلدیز قصرنده بر نوع ایلچیسی واردر . آنجق شیمدی یه قدرجدی، ظاهری بر نتیجه ظهورایتمه‌دی . احتمال که انکلیزلرك مصرانه شکایت ایتدکلری وجهله هندستان حدودنده‌کی انتریقه‌لرك بوکا تعلقی واردر .

فقط بونك يرينه نظر امعانه آلينه جق شی سيرملی يی داخله توجيه ايتمك ، فی يومنا هذا ذره قدر ترك ايتمك ايسته نيامه‌ين آوروپا دولت معظمه‌سی رولنی خاطرلردن چيقارمق ، آناطولی ولاياتنك مادی ومعنوی تكملنه صرف ذهن ايله بروسه، انقره ، قونيه ، قيصری ، شام ، موصل وبغدادی الخ . جوار اهاليسنك حيات معنويه وغيرت عاميه‌سی مراكزی ياپمق ، عربستان ايالاتنی قوای محليه معرفتيله اداره ومدافعه ايامك ، (١) سكنه‌سنی ادارۀ عثمانيه ايله كاملاً تأليف ايدرك كوچه‌به حالنده ياشايانلری توطين وبونلری هر درلو مأموريت ، وظائف وحقوقدن مستفيد ايتمك خصوصاتيدر .

بونلر او قبيل مساعيدندركه موقع اجرايه وضعنه بربطندن زياده برمدت لازمدر. بوبحث بزی ديكر برمانعه‌يی تدقيقه سوق ايديور . توركياده سلطنتك اكبر اولاده انتقال اصولی جاريدر . بزده بويوك عائله لرده بابادن اكبر اولاده ياخود اعضای عائله‌نك اكبر وارشدينه انتقال اصوللرينك مضرتنه

---

(١) طرابلس وبنغازيده (١٨٨٥) دن بری محلی ميليس عسكری تشكيلات اميد بخشانه ابتدار اولونديسه ده بو اوراده آرامساز اون بشنجی فرقه‌نك يرينی دها طوته مه‌دی .

دائر نیجه سوزلر سویله‌نوب یازیلمشدرده دولت عثمانیه ایله پادشاهنك طرز حرکتی حقنده بر حکم ویریلیرکن بو خصوص مهمه همان دائما اونودولیور. چوق دفعه احوال عثمانیه حقنده بر امنیت کامله ایله بیان مطالعات ایدن آدملره راست کلدم که بو بابده کندیلرینه معلومات ویرنجه بوس بوتون متحیر قالدیلر. علاء الدین واورخانك زماننده اولدیغی کبی بو کونده پادشاهك یرینه تخته اوغلی دکل، بلکه عائله نك اك بویوکی — نظریه ده اك لیاقتلیسی — مثلا بریکن، بر کوچوك قارداش کچر. قارداشلر اکثریتله باشقه بر آنادن دوغدقلرندن طبیعت بشریه اقتضاسی والده‌لر، صاحب زمانك نظرندن یکدیکرینی دوشورمك بو صورتله هیچ بر وقت آره‌لرنده دیرلك اولماز. آنالرك کینی قولایجه چوجوقلره کچر. اساساً باقیلیرسه یالکز باشنه اجرای سلطنت ایدن بر پادشاهك نظرنده حاکمیت شخصیه‌سی امنیتك دولتك استقبال مشعشعندن اولا اولمه‌سی بشریت ایجاباتندندر. دولتك ایله ریله‌یوب فتوحاتده بولوندیغی، ایش بعض سفرلرك، تبدیلات خیریهٔ سیاسیه‌نك صورت حسنه‌ده ترتیبندن عبارت قالدیغی مدتجه صاحب قوت آدملرك، یاقیندن قرابتلری اولمه‌سه بیله: یکدیکرینی استخلاف ایتمه‌لری بلکه اك زیاده

خیرلیدر . فقط راحت وسکون دوری باشلایوب وظائف تمدنیه‌نك ایجاب ایتدیکی زحمتلی وسورکای مساعی عرض دیدار ایدنجه تمادی کیفیتی فرض عین اولور ؛ او زمان اوغل بابانك یاشلادیغنی اتمام ایده بیلمه‌لی وباباده کندی عائله‌سنه ترك ایده‌جکی جزم قویسیله بالذات بیتیره‌مه‌یه جکی بر شیئه باشلامه لیدر . تورکیا قدیم دولت فاتحه صفتنی ترك ایله حقیقةً حامیء علوم وفنون بر دولت واسلامك قوهٔ اولین تمدنکاریسی یرینه کچه‌جك ایسه وراثت سلطنت قانوننك تبدیلی لابددر .

پك اعلا بیلیورم که بومسئله نك اورته‌یه چیقاریلمه سیله شرق عائله حیاتنك کلیاً تبدیلی مسئله سنه تماس اولونیور ؛ اما صدددن پك چوق خارجه چیقمه‌مق ایچون بونی موضوع بحث اتخاذ ایده‌مم . وامبه‌ری بو خصوصده‌نه کبی موافق علائم مشهود اولدیغنی سرد و بیان ایدییور .

کنج تورکلر محافلنده مدحت پاشا قانون اساسیسنك تکرار احیاسنه سیئات وخسارات اداریه ایچون چارهٔ یکانه نظریله باقیلیور . شبهه یوقدر که بو او آنده کوکلره بر زلال حیاتبخشا کبی اجرای تأثیر ایده رك کافهٔ اهالی‌یی دها ایی بر استقبال امیدیله لبریز ایده‌جکدر . بوندن بکله نیلن شیئك دواملی اولوب اوله‌مه‌یه جغنه قاریشمه‌م . تورکیاده قانون اساسینك الك طاتلی زمانلرینی

کوروب کچیرمش جدی آدملر باشلانغجك ینك ایی اولدیغنی، نیجه‌درایتلی کیمسه‌لرك ایلك پارلمنتوده نظـره چارپدیغنی وبالخاصه سوریه‌لی عرب مبعوثلرك فوق‌العاده لیاقت‌واخلاص ابراز ایتدکلر ینی تأمین ایلیورلر . فقط هرکس وهر شی حقنـده قرار ویره جك برتك مرجعه‌حاجت براقه مق و « بکله ، بکله ــ صبر : » ترانه‌سی‌ابدیسنه مخاطب اولان مشتاق فعالیت‌قوتلر ایچون منبت‌ساحه‌لره دوغرو‌مقدار کافی منفذلر آچیلمق خصوصنده‌اداره‌نك‌مرکزدن تفریقی و بعض نظارتلرك، دوائر روٴساسنك دها زیاده‌مستقل بولونمه‌لری‌لابددر .

داخلیه ، مذاهب ، حربیه ، بحریه وامور خارجیه‌ایچون مستقل شعباتی بولونان واسع بر قابینه حکومـتی ده ، وکلانك اعتماد تام شاهانه‌یی جلب‌ایدوب‌دوغرودن‌دوغرویه‌معروضاتده بولونه بیلمه لری ودرجهٔ تالیه ده کی مصالحك‌تسویه‌سی حقنده صلاحیت کافیه‌یی حائز اولمه لری شرطیله ، ایلك‌بر ترقی عد ایدیله بیلیر . فقط بویالـکز احوال‌موجوده‌دن‌دها مستحسن احواله انتقال ایچون بر دوره تشکیل ایده‌بیلیر .

شیمدی صره باشقه بر مسئله‌یه ، یعنی پایتختی ایی‌انتخاب مسئله‌سـنه کلیورکه‌بونك‌حلی دیکرلرندن صوکره‌یه‌قاله جق . بو فوق الحد حائز اهمیتدر . استانبول ، جاذبه‌سـنه قاپیلمش

اولانلرك جمله‌سنی کرفتار بلا ایدن شرق دکزقیزینه بکزه‌ر . استانبوله مالـکیت هر دولته باعث شئامت اوله کلمشدر . کنج ایمپراطور ژانك سراینه میخائل پاله اولوغ طرفندن استانبولك لاتینلرك الندن استرداد ایدیلوب تکرار پایتخت اتخاذ ایدیلدیکی خبری واصل اولدیغی زمان عاقل بر ماینجی « اویله ایسه آرتق ایش بیتدی ! » دیه مأیوسانه باغیرمشدی . فی الوقع نیسه ده‌کی حاکمیتك او زورلو کونلری ابدیاً زوال‌پذیر اولمشـدی . شهرك موقع دلنشینی ، جوارك لطافـتی ، مائی ، براق سما ، ایلیق ، کیوشه‌دیجی هوا انسانی بوس بوتون مسحور ایده‌رك علی التدریج فعالیتدن براقیر . کبرانك امرار حیات ایتدکلری و نظر ربا کوشکلرك طاغینق بولونوب یوللرك اوزامه‌سیله پك چوق وقت ضایع اولور . بونلردن صرف نظر اولونسه بیله بر طاقم جالب نظر دقت محاذیر واردر . تورك دونانماسی جوار دکزلره حاکم اولمه‌یه لیدن بری شهرك بر هجومه نه‌قدر معروض بولوندیغی اولجه ذکر ایدیلمشدی . حکومت اوراده اولدقجه دائما بو تهلـکه‌نك تحت تضییقنده قاله جقـدر . برده بوغازلرك مواصلهٔ عالم اولمه‌سی حسبیله استانبول تکمیل ممالك اجنبیـه ایله مناسبتدار بولونمه‌سی یوزندن بین المـلل برشکل آلیور . استانبولده‌نه اولوب نه بیتدیکی بیلنمیورده لوندره ، پارس ،

ويانه ، برلين وپترسبورغ احوالنـه كسب وقوف ايديليور .
استانبولدن اداره ايديلن داخل مملكته ديار اجنبيه دن دها
آز اهميت ويريليور . ايشته مجرد پايتختك قربيتی حسبيله بعض
مسائل منافع دولت اعتباريله قطعا مهم اولمه ديغی حالده بر اهميت
كسب ايديور . يكی پازار ، يانيه وتساليا كبی بر سـنجاق
پارچه سی آسياده بيكلرجه ميل مربعی مساحه سـنده اولان
اراضيدن دها زياده ذهنلری اشـغال ايدييور . دها كچنده
تسالياده بر قاچ يوز كيلومتره مربعی وسـعتده بر ير ايچون
بر جدال مدهش حكمفرما اولوب عادتا يكيدن بر محاربه ظهور
ايتمك تهلكه سی باش كوسترمشدی . نظامات شديده وبر ادارهٔ
مستحكمه سايه سـنده جنوبده و شرقده قازانيله بيلن قطعاته
قارشی بوكبی يرلره تملكدن نه چيقار . اسـتانبول نظرلری
مملكتدن چويروب آوروپايه عطف ايتديرييور . حكومت
عثمانيه نك افعال وحركاتنی تعقيب ايدن علی الاكثر حكومت
مشار اليهانك قطعا مسائل حياتيهٔ عثمانيه دن معـدود اولمه يان
بر طاقم يابانجی شيلر له اشـتغال ايتديكنی درحال كورور .
بونلرك باشليجه سی ، شميدی اهميتی پك آزالمش اولان بوغازلر
مسئله سـيدر . توركيا ايچون بو آرتق بر سپر دكل ، بر بار
ثقيلدر . قونيه ياخود شامی مقر حكومت اتخاذ ايله استانبولك

يالكز بويوك . هر ايكى قطعهٔ عثمانيه‌يى ربط ايدر بر موقع مستحكم حالنه كيرديكى آنده قاپيتولاسيونلرك اهميتى، سفرانك يتمز توكنمز، عقيم . موجب تشويشات اولان مداخلاتى پك جزئى درجه‌يه قدر تنزل ايده‌بيلير . اجنبى پرنسلرك، ياخود اكابرك صيق صيق مرورلرى اثناسنده تحدث ايدوب ذات شاهانه‌يى اودرجه اشغال ايله‌ين تشريفات مسائلى همان تماميله اورته‌دن قالقار : بونلر هيچ بر وجهله اهميتسز دكلدر، چونكه دولت ماكينه‌سى بو يوزدن على العاده ايشدن قاليور . بوكبى وظائف اجتماعيه پادشاهى اشغال ايتديكى صره‌ده كونلرجه سرايدن بر قرار استحصال ايتمك قابل اولمه‌يور .

استانبول، تعبير ديكرله درسعادت هم پاى تخت هم ده اقامت ايچون بر شهر مستثنا اوله‌سى حسبيله بالجمله مراكز ولاياته او درجه تفوق ايديوركه تأثيرينه قاپيلمه‌مق الدن كلمه‌يور . اك خوش حيات اوراده كچيور . اك زياده سهولتله موقع، نفوذ، ثروت اوراده قازانيليور : بوندن دولايى هر عسكر، هر مأمور كافهٔ وسائطه مراجعتله استانبوله كلمكه غيرت ايديور . اوراده بولونانلردن كيمسه طشره‌يه كيتمك ايسته‌مه‌يور وكيتمه‌مك ايچون صوك درجه‌ده اوغراشيور . اكابر مأمورين بيله ولايتده استخدامه كنديلرنجه موقت وپايتخت جنتنك ايلك

قدمه‌سی نظریله باقیورلر . بوحال ولایاتی پیشوایان فکرتدن محروم ایدییور ؛ بو نقطهٔ نظردن ده مرکزدن تفریق اصولی پك مناسب اولور .

استانبول شرقه مدنیت غربیه میانجیءی اولاق کبی یویوك بر خدمت ایتدیکی کبی دها خیلی زمان بوخدمتنده دوام ایده جکدر . لکن بو جهتجه‌ده بر استحالهٔ کلیه صورتپذیر اولیور . سویش قنالی تجارت عالم طریقنی تبدیل ایتدیکندن دولایی استانبولك اهمیتی آزالمشدر . ازمیردن تشعب ایدن شبکهٔ حدیدیه داخل ایله عن قریب کسب ارتباط ایدنجه پایتختك اهمیتنك بر قسمی شهرمذکوره اصابت ایده‌جکدر . دمیریولی شبکه‌سنك توسیعی استانبولك مدنیت غربیه میانجیسی اولمه‌سنه حاجت براقمه یه جقدر . شمندوفر مواصلاتی مکتسبات حاضرهٔ مدنیه‌یی عاقبت هر طرفه ایصال ایدر . مملکتنك تخلیص و تقلیبنی بر جدیت اخلاصپرورانه ایله آرزو ایدن بر حکمدار پایتختنی تورك وعرب حدودینه ، مثلا قونیه یاخود قیصریه یه ، یاخود دها ایله ری یه ، جنوبه نقل ایتمه لیدر . اوراده صاحب سلطنت سکنهٔ مملکتك هر ایکی اساسلی قسمنی کوزیله کورور و بونلرك احتیاجاتنی مزج وتألیف ایدر . عین زمانده اوروپای عثمانی‌یه تعلق ایدن وشخصی ایچون امور اساسیه‌دن

معدود بولونان مسائل و تشویشات تالیهٔ عدیده‌دن قورتولمش اولور
استانبول غائب ایدر اما دولت وولایات قازانیر .
لکن تورکیایه بوکونکی اهمیتنی ویرن یالکز استانبولدر ،
دینله‌جك . اویله اما بو ، تورکیانك استانبولی اوروپا نظرنده
شایان اعتنا بر حاله کتیرمه‌سیله دوغرو اوله بیلیر . بو « اعتنا » نك
بوتون ممالکته وسکنه‌سنه فلاکتدن زیاده سلامتی باعث اولوب
اولمه‌یه جغی ایسه باشقه بر مسئله در .

— ٥ —

جنورده امرار اوقات ایدن حمیتپرور معروف مراد بك
کچنلرده « دولت عایه‌نك ضعف وقوتی » عنوانی آلتنده
بعض جهتجه شایان دقت بر رساله نشر ایتدی . اسلام و
اسلامك طبیعت اساسیه وقابلیت اصلاحیه‌سی ایله تورك قومنك
استعداد باطنیسی حقنده کی افکاری وامه‌رینك مسروداتیله
توافق ایدییور . اوده تورك قومنی کنج ، قوی ، قناعتکار
و معتقد اوله‌رق تصویر و شو یولده دوام ایدییور : « ماته
دوغرو یول کوسته‌رن یوقدر . هرنه قدر بعض اعادی‌یه کور
کورینه منقاد اولمه‌سی تعییب ایدیله بیلیرسه‌ده احوال مختلفه
نك بو اطاعتی مقدس بر درجه‌یه کتیرمه‌سی حسبیله بوندن
دولایی پك‌ده دوچار عتاب ایدیله‌مز . اوروپالی قارئینك

احوال حکمفر ما حقندەکی شکایات عدیدەیە قارشی : هر قوم مستحق اولدیغی ادارەیە نائل اولوردییە توجیه ایدەجکی عتاب هر حالده بو صورتله رد و جرح ایدیلیر . فی الواقع تورك قومی دیدیکمز حال حاضر ایچون اختلاله صالح دکلدر . یالکز بویوك وعاقل حکمدارلردن یاردیم بکلەیە بیلیر . مشار الیهم ملتك اطاعت قطعیه و متحدانەسنه استناداً شایان حیرت مآثر وجوده کتیره بیلیرلر . اکثریا مؤاخذه اولونان خطیئات مایه جدیت و صبر ایله مقابله ایدیلدیکی تقدیرده اورتەدن قالقار . « حکومتك ناموس وغیرتی التزام ایتدیکی برکره تحقق ایدنجه شرقه مخصوص اولان ملایمت خارقەلر اظهار ایدر « ١ » .

مرادبك کتابنك مدخاندەاسبق صدر اعظم فؤاد پاشانك بر فقره سنی نقل ایدییورکه بزه دها مختصر اوله رق معلومدر . جنبی دیپلوماتلری بر وقت اجتماع ایدوب هر بری سفیری اولدیغی مملکتك خارجی هجوملره وتشبثات تحریکارانه یه قارشی قوۀ داخلیه سنی ومقاومته قابلیتنی مدح وثنا ایتدیکی اثناده دوقو ناقلی نکتەلریله اشتهار ایدن داهی دیپلومات ساکتانه بر طرفه چکلمش . فقط هانکی دولتك قوی الشکیمه اولدیغنی سویلەمەسی الحاح ایله طلب ایدیلنجه فؤاد پاشا شو

(١) دولت علیه نك ضعف وقوتی صحیفه ٥٨

جوابی ویرمش : دولت علیه ! زیرا بز تورکلر عصرلردن بری کندی کندیمزی محو ایتمکه چالیشدیغمز حالده حالا بوکا موفق اوله مه دق (١)

بو شکل معروفده بر آز بی پروا کورونن شو لطیفه دولت علیه نك قابلیت حیاتیه سنه ومتانتنه دلیلدر . دولت مشار الیها بونلری سائر خصائص میاننده بیزانس دولتندن توارث ایتمش کبی کورونیور . بونی ١٨٧٧ ده ذاتاً اثبات ایتدی . سنهٔ مذکوره ده محاربه باشلاینجه بوتون دنیا هیچ دکلسه آوروپاده حاکمیت عثمانیه نك صوڭی کلدیکنه ذاهب اولدیغی حالده کوستردیکی مقاومت هر دورلو انتظارك فوقنده چیقدی. اخیراً ایتالیا محاربه سیله بونی تأیید ایتدی . سنه لرجه اغتشاشاتدن و امثالسز بر اضمحلال مالیدن صوکره دولت ظاهراً آرتق محاربه ایده مه یه جك بر

(١) مراد بکك تعریفنه کوره فؤاد پاشا نك جوابی که بورایه کاملا درج ایدیله جك درجه ده دقته شایسته در ـ شو بولده ایمش دولت علیه نك یرنده کیف ماشاء بر دولت فرض ایدیکز ، بو دولتی عین حرص وطمعه داخلا وخارجاً عین یغماجیلغه معروض براقکز ، او زمان دولت علیه نك قوت حقیقیه سنی تقدیر ایتمش اولورسکز • همان تاریخ عصر دن بری بوتون دنیا یره سرمك ایسته یور ، سز دولتلر خارجده چالیشیور سکز بز داخلده • بونکا برابر آله بیلدیکنه دوام ایدن بو تخریبات مادیه ومعنویه یه قارشی بنه مقاومت ایدیور یالکز مقاومتله قالمیور ، حتی زمان زمان شایان حیرت بر کنجلك آثار حیاتیه سنی اظهار ایدیور وبن امینم که دولت علیه ضایعایه دوچار اولسه بیله بر صاحب همتك ظهورینه قدر دها مدت مدیده مقاومت ایده جکدر •

حالده ایکن هر وقتکندن دها سریع اوله رق حدودده بر مهیب اردو تحشید و بو صورتله احراز غلبه ایتمشدر .

خسته آدمك بو استعداد مخصوصی ، بو حیرت انگیز قابلیت حیاتیه‌سی ، جداً نظر دقتمزی جلب ایدن بو عجیب دولتك طبیعتنی تدقیقه سوق ایدر . نیته کیم بزده بو راجقده هیچ اولمازسه معین بر خط حرکته تبعاً بوکا تشبث ایتدك .

نتایج تدقیقاتمزی بر کره دها خلاصه ایده لم .

ینه دولت علیه‌نك قوتی مزیت اصلیه سنی غائب ایتمه‌مش بیکیت ، قناعتکار ، بسیط و رضاجو بر قومك اوصاف طبیعیه سنده ، ینه تا بدایتده موجود اولان اشتراك منفعت حس مخصوصنده ، دور فتوحات عنعناتندن متحصل حاکمیت حسیاتنده و عرف و عادت ایله تأیید ایدن خلیفه‌یه بلا قید و شرط اطاعتده منددر .

ایکی عصردن بری وقوعه کلن جالب نظر دقت ضایعات ملکیه فساد طبیعته و ضعف قطعی‌یه برهان قاطع اوله ماز . شره علامت اوله بیله جك بر شی وارسه خصوصات مذکوره‌نك سطحیجه تدقیقندن تحصل و ذاتاً هردورلو امیددن تجرد ایدن بدبینلکدر . حال تشکلده بولونان بر مات فاتحه صفتیله تورکلر ۱۷ نجی عصرك نهایتنه قدر یاتاغندن طاشه رق جوار

چایرلری باصان وفقط علی الدوام بردرین کوله تحویل ایده مه ین
بر نهر کبی قوای حقیقیه لری حدودینی تجاوز ایتدیلر . بویله
لکله قوای طبیعیه لرینی اویاندیر دقلری قومشولرینك تفوقی
میدانه چیقدی ؛ بوندن تحدث اتدن تدنی کیفیتی شاذ دکل
وایضاحی قابلدر. نیته کیم تاریخده ده امثالی واردر .
دولت علیه نك ضعفی مملکتك چوق کوچوك اولمه سندن
دکل ، بالعکس محافظه سی ایچون بوآنده موجود اولان قوته
نسبتله اولکه نك بوکون بیله پك واسع بولونمه سندن منبعثدر .
عسکره آلینان خلق ایسه حقیقتده آلمانیای جنوبی حکوماتی
ایله تورینغ پر نسلکلری نفوسی قدردر . بوندن چیقان
اردو آلمانیا ، فرانسه واسپانیانك برلکده تشکیل ایتدیکی
اراضی قدر بویوك بر قطعه یی اشغالدن ماعدا حدودك
برقسمنده بولونان محل آسایش ویاخود متفوق قومشولری
کوز آلتده بولوندورمق مجبوریتنده در . قوۀ اساسیه حد
ذاتنده تناقص ایتمه مشدر . تعلیمنامۀ جدیده توفیقاً عسکره
لینانلرك مقداری دور فتوحاتده کی الك عظیم مقدار دن ینه
(١) خیلی فضله در .فقط نسبتسز صورتده خدمت کوردورمك
محذوری حالا بر طرف ایدیلمه مشدر . ضایعات ملکیه من

(١) ٤٠ بیکه قارشی تقریباً ٥٥ بیك

جهة جنوبیه‌دکی توسیعات اخیره وداخل مملکتده بولونان
جهات مستقله‌نك تحت انقیاده آلینمه‌سی سایه‌سنده تلافی
ایدیلمشدر . داخل مملکتك تقویه‌سی ، آناطولینك اصل
آناولایتلرینك مادی ومعنوی تکملی وعرب مسئله‌سنك حلی
سایه‌سنده ضرر واقعك تماماً قارشیلغی بولونمش اولور . بوکابر
دولت مسلمهٔ متمدنه حالنی اکتساب کیفیتی ده انضمام ایدر
و بوصورتله دولتك مقاصد حیاتیه‌سی فتح واستیلایه ویاخود
فتوحات قدیمه‌یی معندانه ابقایه معطوف اولمه‌یوب باسکه
نفوسجه فائقیت مسلمه‌سی و بوندن دولایی ناقابل اعتراض
حقوقی بولونان بر طوپراقده ترقی وتکملدن عبارت قالیر . مملکتك
حتی بو کونکی حدود واسعه‌سنك علی‌الاطلاق فائده‌لی اولمه‌سی
شرطیله ، حفظ وادامه سیله تمامیت ملکیه ایچون بر طاقم
تأمیناته حاجت حس ایتمیه جك صورتده تشیید ارکان دولت
ایدیله بیله‌جکی شك وشبهه دن وارسته در . بر دولت معظمهٔ
اسلامیه صفتیله تورکیانك بوشکل جدیده‌ده‌ینه بویوك بر سیاسی
رول اجرا ایده بیلمك اقتداری باقی قالیر وآوروپا منازعات
ومجادلاتندن اوزاق بولونمه‌سنك کندیسنه مجرد فائده‌سی
دوقونور . کسب قوت ایتمك نتیجه سی اوله رق خریستیان
مسئله سی ده حل ایدیلمش اولور . تبعهٔ خریستیانیه‌یه قارشی

وقوعه کلن صوك تخطیات وتجاوزات مدهشه ایچون، عجز ذاتیدن متولد کیزلی بر، اوفکه آزقوتلی محرکلردن دکل ایدی .

استعداد زمان – که قولایلقله اهالی‌یه تشمیل ایدیله بیلیر – بر دولت متمدنه وجوده کتیرمك خصوصنه مساعد دز . حقیقتده نه اسلام ، نه ده تعصب دینی بو انقلاب خیره مانع دکلدر . دمیریولی ، تلغراف شبکه‌لرینك توسیعی کبی فنون تطبیقیه مکتسباتی کذلك بونی مروجدر . بوکا مقابل سلطنتك ، اعضای خاندانك اکبر و ارشدینه انتقالی انقلابه مباین وتمرکز اصول مرعیه‌سی ایسه بونکله ناقابل توفیقدر . اصول تمرکز تك‌توك مستثنالریله برابر بر چوق قوای ممتازه‌یی قابل استفاده بر حاله کتیرمه‌یوب بلکه محو ایدییور (١) دولت علیه‌نك ضعفی بورادهدر، محاربلکك زوالیاب اولمه‌سنده، عسکرك یاخود مساحهٔ سطحیه‌نك نقصاننده دکلدر .

بوضعف قابل ازاله‌در . عجبا ایش اورایه واره جقمی ؛

---

(١) شرقك فنالغی آشیری درجه‌ده تمرکز اصولندن منبعثدر . هرشی رسمی اولدی، فن، ادبیات صنایع، حتی حریت وآزادکیء معنوی محبتی بیله بو توجیه وجهدن قورتوله میور . ایلك اوکجه ترقی‌وتمدنی‌نك زده نفتدار ایدن بو تجاوز رسمی یاواش یاواش بر معلولیت معنویهٔ تامه‌یه سبب یکانه اولمشدر . « دولت علیه‌نك ضعف وقوتی ». صحیفه ١٠

فؤاد پاشانك خبر ویردیکی صاحب همت ظهور ایده جکمی؛ بوتون بونلر بر استقبال مشکوکك آغوش خفایا سنده‌در . نیتم غائبدن خبر ویریجیلکه قالقیشمق دکلدی . آرزو ایتدیکم شی تخلیص واحیا امکانی اثبات وقدیم احباوشا کردانی پك سطحی بر بدبینلکدن تحذیر در . آرتق حکومت عثمانیه نك خارجاً شان واعتباری مظفریتدن صوکره اسکیسندن زیاده آرتدیغندن بو تحذیر کندیلرینه بو دفعه‌دها زیاده تأثیر ایده‌جك و وطنلرینك استقبال متیمنی حقنده‌کی امیدلردها قولایلقله کوکلره یرله شه جکدر .

3 1761 06981498 6

DR
571
G619